

2021-08-05

Galjonsfigurer och lejdfart – ”Emma” och m/t *Falsterbohus*

Häromveckan besökte jag Trelleborg. Nere i hamnen precis bakom det gamla Ångkvarnsmagasinet från 1904, som idag rymmer hotell mm, hittar man den här fantastiska skulpturen t.v. Det är galjonsfiguren ”Emma” som en gång i tiden prydde stäven på dåvarande Trelleborgs Ångfartygs AB:s motortankfartyg *Falsterbohus* t.h. och som 1984 skänktes av redarefamiljen Malmros till Trelleborgs stad.

Om *Falsterbohus* kan man berätta följande. Hon byggdes på Kockums och levererades i oktober 1941 till rederiet och var på 16 475 dwt. I maskinrummet satt en åttacylindrig dubbelverkande tvåtakts Kockum M.A.N. dieselmotor på 5 500 axelhästkrafter som skulle ge en fart på 14,5 knop vid full last. Några månader tidigare hade även en tvillingsyster *Malmöhus* levererats från varvet.

På grund av krigssituationen gick hon direkt till uppläggning. Denna varade fram till mitten av 1942 då hon efter upprustning gick in i lejdfartygsprogrammet. Första utresan gick till Buenos Aires dit hon anlände i augusti 1942 och på sin första hemresa hade hon full last av spannmål. Att det blev en spannmålslast berodde på att hon var ny och alltså hade helt rena tankrum. Totalt blev det 10 lejddresor och huvudsakligen bestod hemlasterna av olika oljeprodukter från hamnar i Mexikanska golfen till försvaret.

Vid fredsslutet i Europa låg hon i Göteborg. Redan 1944 hade rederiet slutit ett 10-årigt certeparti med Ministère des Communications, Royaume de Belgique, att träda ikraft vid krigsslutet. Den 18 juni 1945 levererades hon till befraktaren och i slutet av juli hade det röjts upp så pass i Skagerrakspärrens minfält att hon kunde ge sig iväg på sin första resa efter lejdfarten. Denna gick till New York för att ta en last till Liverpool. På grund av svenska

valutans värdeökning upphörde dock detta certeparti redan under senhösten 1946. Efter en tid i fri fart gick hon i augusti 1947 in i ett treårigt certeparti med ett svensk oljebolag. Detta certeparti förlängdes senare fram till mitten av 1955.

De närmsta åren efter krigsslutet var farlederna längs västkusten fortfarande inte helt säkra. Den 30 oktober 1948 tidigt på morgonen minsprängdes *Falsterbohus* utanför Hallands Väderö på resa från Göteborg till Malmö med halv last. Hon träffades midskepps mellan bryggan och maskinen just under pumprummet och bröts itu. Som genom ett under uppstod ingen explosion och ingen av besättningen blev skadad. Bärgningshjälp tillkallades och man beslöt att sätta fartyget på grund något söder om Höganäs för att förhindra att det sjönk i den hårt trafikerade farleden. Efter att ha lossat lasten till läktare bogserades hon till Malmö och Kockums för reparation. I början av mars 1949 var fartyget färdigreparerat och kunde gå i tjänst igen. Efterföljande sjöförhör pekade på att det troligen var en avståndsmina. Fartyget var ej avmagnetiserat.

År 1955 såldes hon av rederiet till Holta A/S i Skien som döpte om henne till *Havlide*. Fem år senare på resa Aden-Dakar fick hon brand i maskinen. Efterföljande bogsering efter att elden släckts skedde i svårt väder och bogsertrossen brast. Fartyget strandade och såldes i havererat tillstånd till grekiska upphuggare som sedan högg upp henne i Pireus 1961.

Åter till galjonsfiguren "Emma". Hon är cirka 3 meter hög och i famnen håller hon Trelleborgs stadsvapen. Mannen bakom verket är malmöskulptören Edvard Trulsson (1881-1969). Naturligtvis fick också systerfartyget *Malmöhus* en galjonsfigur från samma gjutförlaga. Hennes galjonsfigur döptes till "Anna".

Både *Falsterbohus* och *Malmöhus* deltog i lejdtrafiken och båda klarade sig helskinnade genom krigsåren. Var det månne ett stänk av gammalt sjömansskrock som gjorde att rederiet lät smycka fartygen med dessa fina galjonsfigurer för att skydda dem i de oroliga tider som väntade? Vem vet!

Text: Bo Jershed

Not:

Totalt deltog 11 tankfartyg i lejdtrafiken som inleddes i september 1941 med tankfartyget *Sveadrotts* ankomst till Göteborg. Sammanlagt gjorde dessa tankfartyg 77 resor och tog hem ca 400 000 ton oljeprodukter. Två fartyg förläste, *Castor* och *Sveajarl*, den senare gick dock enbart med spannmålslast (ref "Lejdtrafik och kvarstad", Lennart Lundberg).